

законодавство, до того ж постійно враховує зміни, що відбуваються в статусі і характер функцій цих агентств, дає можливість уникнути як надмірного лібералізму, невизначеності щодо них, що нерідко веде до порушень прав осіб, що звертаються до їх послуг, так і свавілля з боку державних органів, зайвої жорсткості і регламентації діяльності приватних агентств з працевлаштування.

Література

1. Дані Організація економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=24862>
2. Дані Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>
3. Румянцев А. Аутстафтинг – персонал взаїми [Електронний ресурс] / Румянцев А. – Режим доступу : http://www.1ifrs.com/files/articles_and_materials1/6-outstaffing-borrowed-personnel.pdf

Надійшла 10.05.2012; рецензент: д. е. н. Крисанов Д. Ф.

УДК 331.522.4.009.12

О. П. ПОДРА

Хмельницький національний університет

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ВІДТВОРЕННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

У статті досліджено вплив інвестування на процес формування, розвитку, нагромадження та відтворення людського капіталу. Запропоновано механізм інвестиційного відтворення людського капіталу на основі стратегічного планування та інтегрального підходу до всіх елементів, які мають вплив на його розвиток.

The influence of investing process on human capital development, accumulation and recreation is analyzed in the article. The human capital investing recreation mechanism on the basis of strategic planning and integral approach to all elements that have an influence on human capital development is proposed.

Ключові слова: людський капітал, інвестиції, якість життя, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Ефективне функціонування виробництва потребує робочої сили високої кваліфікації, з навичками управління сучасними технічними засобами і з відповідним інтелектуальним рівнем, а наука, освіта, культура стають новими продуктивними силами, що включаються у процес виробництва. Дедалі більшої ваги набувають особистісні чинники, які залежать від духовного багатства суспільства. Людина як суб'єкт і об'єкт економічної діяльності здійснює свій власний вибір у багатоаспектному ринковому просторі. У зв'язку з цим освіта людини, продуктивність праці, її зарплата, економічний ефект підприємства та національної економіки є взаємопов'язаними елементами, тобто, інвестиції у людський капітал впливають на формування людського капіталу, зростання якості робочої сили та як наслідок на результат трудової чи розумової діяльності, за рахунок підвищення продуктивності праці, зарплату як вираз ринкової вартості використання людського капіталу, підвищення прибутку підприємства як ефект від підвищення продуктивності праці та збільшення національного багатства як макроекономічний ефект.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теорії людського капіталу присвячено чимало праць іноземних та вітчизняних науковців. Основоположниками теорії вважаються американські економісти: Т. Шульц і Г. Беккер, а також Б. Вейсброд, Дж. Мінсер, Д. Хансен, Дж. Кендрік та інші. Особливості розвитку людського капіталу досліджено у працях О. Грішнєвої, Л. Семів, С. Вовканича, В. Куценко, У. Садової, М. Ніколайчука, І. Чекан та ін. Водночас, у вітчизняних дослідженнях не знаходимо належного обґрунтування інвестиційного відтворення людського капіталу, його впливу на соціально-економічний розвиток та конкурентоспроможність національної економіки.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на наявні наукові здобутки теорії людського капіталу, визначення впливу інвестування на процес формування, розвитку, нагромадження та відтворення людського капіталу залишається недостатньо вивченим. Актуальності набуває розробка механізму інвестиційного відтворення людського капіталу на основі стратегічного планування та інтегрального підходу до всіх елементів, які мають вплив на його розвиток.

Постановка задачі. З огляду на невирішені частини наукової проблеми необхідно дослідити вплив інвестування на формування, розвиток та нагромадження людського капіталу та сформулювати інвестиційний механізм відтворення людського капіталу, визначити його вплив на соціально-економічний розвиток держави.

Основний матеріал дослідження. Інвестиції в людський капітал сприяють формуванню та покращенню його якісних характеристик, зростанню продуктивності праці, збільшенню національного

багатства. Конкурентоспроможність людського капіталу значною мірою характеризується фізичними, розумовими, моральними якостями індивіда, його здатністю адаптуватись до умов виробництва, наявністю високих ділових характеристик, знань, вмінь, навичок, професіоналізму, однак, всі ці якості можуть забезпечуватись постійною працею індивіда над собою та величиною вкладених коштів у власний розвиток.

Таким чином, стає зрозумілим, що чим вищий розвиток людського капіталу, тим більше індивід наділений позитивними і економічно обґрунтованими якостями, тим вища можливість його самореалізації і отримання вищого доходу. Отже, індивід, розуміючи пряму залежність між власним людським капіталом і вигодою у вигляді заробітної плати, прикладає зусилля для його збереження, розвитку та примноження. Як результат, збільшується економічна активність, яка виражається у пошуку економічно важливої інформації, посиленні мотивацій працівників до підвищення якості своєї праці, міграції працівників та їхніх сімей з метою поліпшення умов працевлаштування. Всі ці чинники впливають із бажання отримати вищий дохід та забезпечити гідні умови життя.

Саме у процесі кругообігу людського капіталу (ЛК) здійснюється природне поєднання економічних інтересів індивіда та держави, виявляється прагнення до збільшення індивідуального та національного багатства (рис. 1) [2].

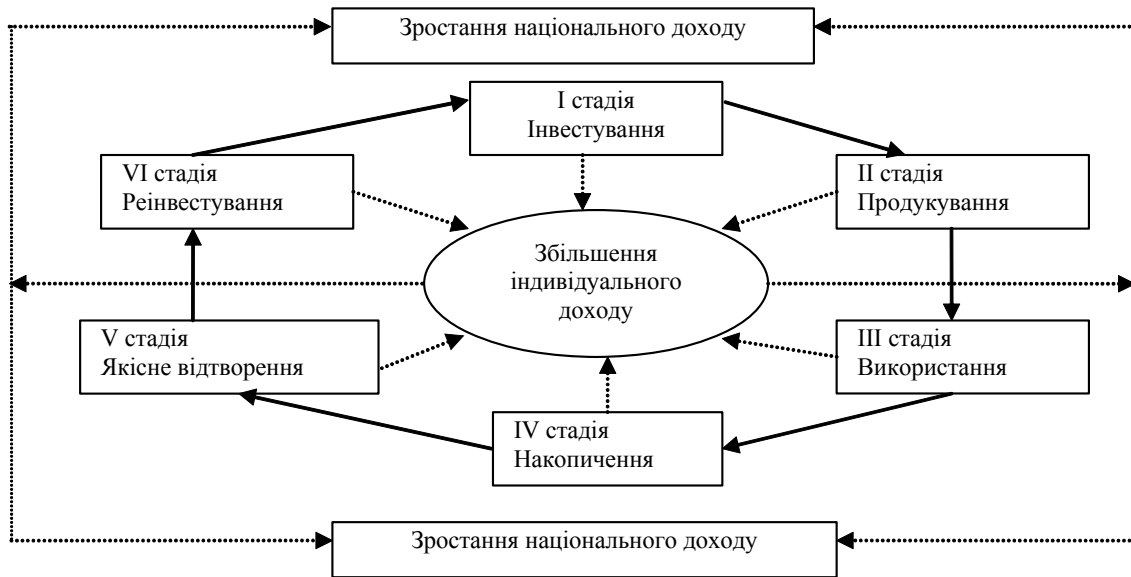

Рис. 1. Функціональна модель формування та розвитку людського капіталу в процесі його кругообігу

Можна виділити шість основних стадій інвестування людського капіталу. Перша стадія передбачає початкове інвестування у формування і розвиток природних здібностей індивіда, виражається в отриманні ним початкової та загальної освіти. Друга стадія – це продуктування людського капіталу, яке полягає у набутті вищої чи фахової освіти, закладає передумови для кращої реалізації на ринку. Третя стадія – використання – початок трудової діяльності, та застосування знань на практиці. Четверта стадія – накопичення, визначається як процес перетворення набутих знань у практичні навички та досвід, забезпечує отримання певної кваліфікації. П'ята стадія – якісне відтворення, яке характеризується отриманням додаткового доходу від набутої кваліфікації. Шоста стадія – реінвестування – це використання додатково отриманого доходу на власний розвиток та самовдосконалення, оскільки саме додаткові прибутки стимулюють, зацікавлюють людину у вкладеннях в охорону власного здоров'я (у профілактичні заходи), післядипломну освіту, професійну перепідготовку, у збільшення, нагромадження нових знань, навичок і мотивацій, тобто, спонукають до реінвестування [2]. Освіта і нормальний стан здоров'я збільшують спроможність людини формувати своє життя, підвищують здатність пристосуватись до навколишніх змін, є передумовами для зростання її ролі в суспільстві та безпосереднього забезпечення власного добробуту.

Якісне оновлення через реінвестування забезпечує формування на необхідному рівні якісних рис людини і працівника, які необхідні постіндустріальному суспільству, однак, цей процес контролюється значною мірою самою людиною, а саме – мотивацією. В умовах вільного ринку мотивація людини до розширеного відтворення власного людського капіталу набуває розширеного відтворення у процесі кругообігу.

Таким чином, інвестування у формування людського капіталу є інвестуванням в економічний розвиток, але з тією особливістю, що такі інвестиції мають стратегічний характер, тому що закладають основи економічного зростання через людський розвиток.

На сучасному етапі держава є основним інвестором у людський розвиток. Тому необхідно створити умови для суттєвого збільшення інвестицій домогосподарствами та підприємствами. Це можливо здійснити

на основі суттєвого зростання доходів населення, якості життя, доступності кредитних ресурсів, ефективної податкової політики, підвищення рівня ефективності підприємств та впровадження на них сучасного кадрового менеджменту, спрямованого на розвиток персоналу.

Разом з тим інвестиції держави у людський розвиток та формування людського капіталу також мають бути суттєво збільшені. У розвинених країнах світу держава бере на себе все більшу частку витрат на людський розвиток. Це обумовлено надзвичайно важливим стратегічним значенням таких інвестицій і тим, що вони мають значний позитивний зовнішній ефект для соціального та інноваційного розвитку.

Для того, щоб забезпечити значний приріст людського капіталу України, інвестиції у нього мають бути збільшені в декілька разів. В першу чергу, це стосується витрат підприємств та домогосподарств, частка яких у загальних інвестиціях у людський капітал повинна суттєво зрости (рис. 2).

Рис. 2. Характеристика суб'єктів, мотивації та економічних чинників інвестування людського капіталу

Зацікавленість основних суб'єктів-інвесторів людським розвитком полягає у підвищенні конкурентоспроможності, яка забезпечить кращі умови існування та функціонування, саме тому зростає роль людського чинника у виробництві. Водночас державою, підприємствами і домогосподарствами береться до уваги сучасний загальноцивілізаційний розвиток, який базується на розумінні новітньої парадигми підвищення значимості інтелектуального та культурного потенціалу людства, посилення його ролі в розвитку економічного прогресу.

Метою державної політики відтворення, примноження, збереження та розвитку людського капіталу є створення правових, економічних, соціальних і організаційних засад його формування та використання [1]. Сьогодні в Україні існує ряд завдань, які потребують негайного вирішення, оскільки гальмують розвиток людського капіталу та побудови економіки знань:

- по-перше, це проблеми та завдання економічного характеру, зокрема, низький рівень життя та реальних доходів; мала кількість якісних робочих місць; високий рівень та тривалість безробіття; низький рівень продуктивності праці, ділової та підприємницької активності;
- по-друге, завдання у сфері освіти та охорони здоров'я, зокрема, заходи щодо забезпечення своєчасної та якісної медичної допомоги; обов'язкове медичне страхування; забезпечення умов для належного оздоровлення; профілактичні заходи; скорочення кількості робочих місць зі шкідливими та важкими умовами праці за рахунок впровадження інновацій та застосування автоматизованої праці; забезпечення загального доступу до середньої, професійно-технічної та вищої освіти.

В результаті виконання вище вказаних напрямків гіпотетично зростає економічна та соціальна ефективність інвестицій у людський капітал, яка проявляється у підвищенні індивідуальних якостей людини, її соціальній захищеності, кращих умовах самореалізації, можливості отримати вищий дохід; розширенні ринку праці та зменшенні безробіття; розвитку малого та середнього бізнесу; посилені ролі інновацій у відтворенні людського капіталу; підвищенні конкурентоспроможності та збільшенні прибутків та, як наслідок, відбувається зростання ефективності економіки, підвищення ВВП, національного доходу та якості життя (рис. 3).

Водночас інвестиційний механізм відтворення людського капіталу полягає у стратегічному плануванні на основі інтегрального підходу до всіх елементів, які мають вплив на його розвиток. Стратегічне планування розвитку людського капіталу щонайменше визначає три основні перспективні напрями.

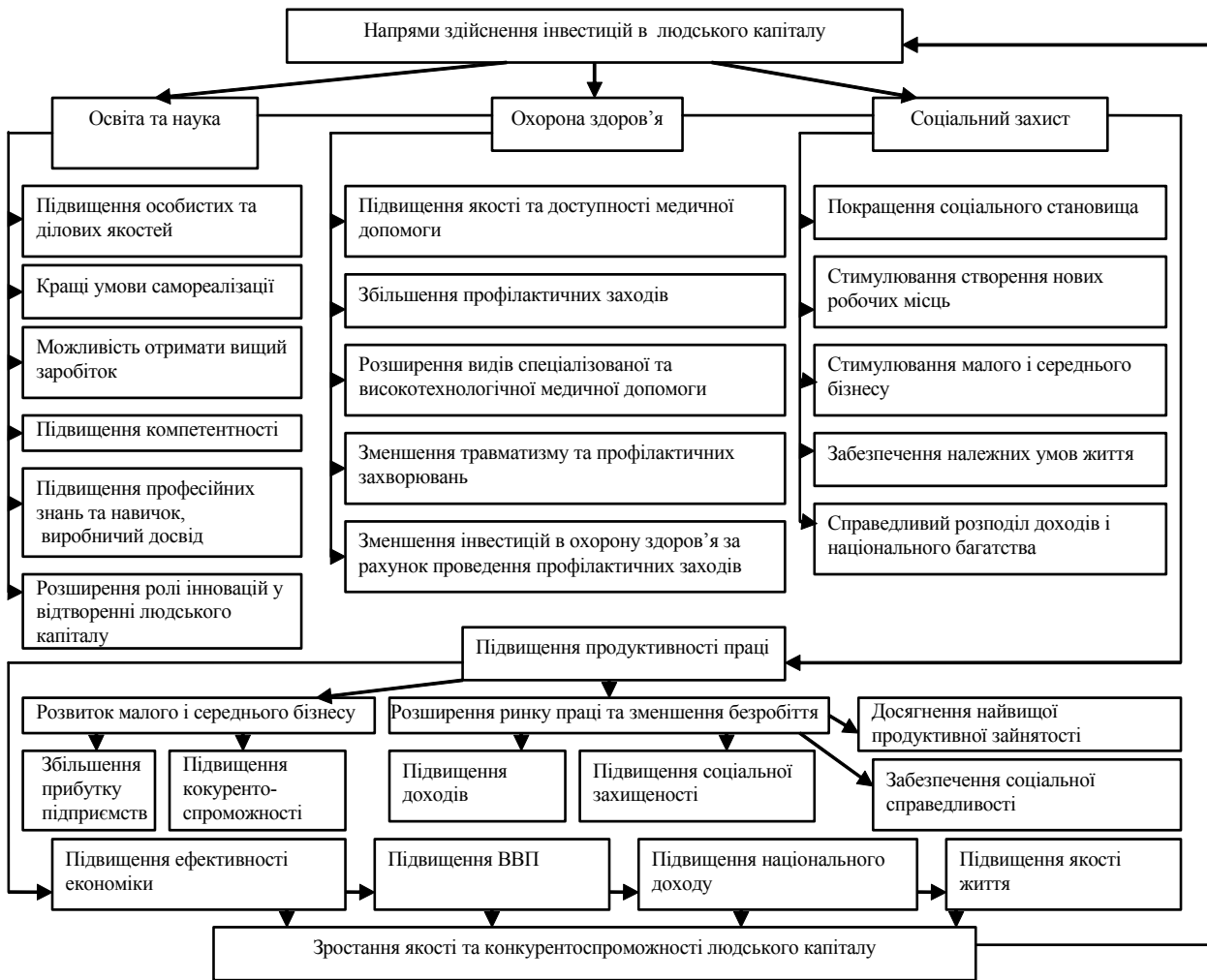

Рис. 3. Схема ефективності розвитку людського капіталу

По-перше, якість життя, яка є визначальною компонентою забезпечення конкурентоспроможності держави, соціально-економічного розвитку, покращення людського капіталу, стимулювання ділової активності, залучення вітчизняних та зарубіжних капіталів у продуктивний сектор економіки. Водночас підвищення якості життя вимагає розробки та реалізації загальнонаціональної програми розвитку людського капіталу, яка спрямовується на стимулювання розвитку і підтримку сфери охорони здоров'я; підвищення фізичної активності населення; підготовку кваліфікованих фахівців; залучення вітчизняних та зарубіжних інвестицій в науку, освіту, інфраструктуру освітньої сфери; підвищення рівня реальної зарплати та добробуту; підвищення якості освітніх послуг, їх відповідність потребам ринку праці; зменшення безробіття за рахунок впровадження засобів активної політики зайнятості; подолання демографічної кризи; розвиток науки як основи інноваційної, високорозвиненої економіки.

По-друге, необхідно враховувати мотивацію окремих суб'єктів, яка стимулює їх до інвестування у людський капітал. Загалом, як уже зазначалося, слід виділити три основні суб'єкти-інвестори, серед яких, держава, підприємства та індивіди. Кожен із них має власні потреби, які вимагають здійснення таких інвестицій. Держава інвестує у людський розвиток через потребу зростання конкурентоспроможності економіки та забезпечення сталого економічного розвитку в умовах глобалізації. Підприємства інвестують у людський капітал для підвищення власної конкурентоспроможності та економічної ефективності, підвищення продуктивності праці, зниження витрат та собівартості продукції. Індивіди також зацікавлені у здійсненні інвестицій у власний розвиток, оскільки відчувають потребу у підвищенні власної конкурентоспроможності з метою забезпечення зростання добробуту та соціальної захищеності, отримання кращих умов праці та відпочинку, допомоги від роботодавця, персоніфікованих умов оплати праці, премій, надбавок тощо.

В результаті об'єднання таких потреб відбувається інноваційний розвиток, підвищується конкурентоспроможність людського капіталу та економіки в цілому.

По-третє, важливо розглянути основні напрями здійснення інвестицій у людський капітал і результати такого інвестування. За рахунок інвестицій в освіту та науку збільшується інтелектуальний капітал нації, розширюється роль інновацій у відтворенні людського капіталу, забезпечується можливість

вільного переміщення студентів, науковців, підприємців, кваліфікованих кадрів в межах міжнародного співтовариства, залучається іноземний досвід.

Капітал здоров'я являється невід'ємною частиною людського капіталу, інвестиції в який виражаються в збереженні працездатності за рахунок зменшення захворюваності і збільшення продуктивного періоду життя. Інвестиції в здоров'я забезпечують нормальний обіг робочої сили у виробництві, зниження ж здоров'я призводить до захворюваності, інвалідності, зниження працездатності. Безперечно, чим менший рівень захворюваності, тим вищий рівень здоров'я населення країни і віддача від капіталовкладень в охорону здоров'я. Адже витрати, пов'язані із покращенням системи охорони здоров'я в кінцевому результаті призведуть до позитивних наслідків як для людини, підприємства, так і для суспільства, держави в цілому, оскільки існує пряма залежність між фізичним та психологічним станом здоров'я індивіда і продуктивністю його праці, яка в кінцевому етапі виражається через вищий рівень обсягів продукції і врешті-решт – прибутку. Інвестиції в охорону здоров'я сприяють підвищенню якості та доступності медичної допомоги, збільшенню профілактичних заходів в результаті чого відбувається зменшення травматизму та профілактичних захворювань, тобто збереження капіталу здоров'я, як частини людського капіталу, водночас в результаті ефективного фінансування відбувається зменшення інвестицій в охорону здоров'я за рахунок проведення профілактичних заходів.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. В результаті поєднання трьох основних напрямків стратегічного планування розвитку людського капіталу зростає його конкурентоспроможність, забезпечується розширене відтворення та ефективне функціонування, яке впливає на соціально-економічний розвиток через підвищення продуктивності праці, розвиток малого і середнього бізнесу, розширення ринку праці та зменшення безробіття, підвищення добробуту та реальних доходів, створення спільних підприємств, залучення нових технологій. Як результат підвищується конкурентоспроможність національної економіки, відбувається розширення виробництва, збільшення ВВП і національного доходу, підвищується ефективність економіки та якість життя. Таким чином, розвиток людського капіталу визначає економічний розвиток держави. Саме тому в сучасних умовах розвинуті країни світу приділяють значну увагу людському ресурсу як основній виробничій силі, яка сприяє переходу до постіндустріального суспільства, забезпечує інноваційний, наукомісткий, високотехнологічний, інвестиційний, структурний та культурно-освітній розвиток держави.

Література

1. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ufoz.com.ua/index.php/ru/news/-/84-kontsieptsiia-zaghalnodierzhavnoi-tsilovoyi-sotsialnoi-proghrami-zbieriezhiennia-rozvitku-trudovogho-potentialsialu>

2. Марущак Н.П. Стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку держави та її вплив на людський капітал / Н.П.Марущак // Вісник ХНУ. – 2006. – № 5. Т. 2. – С. 64–69.

Надійшла 14.05.2012; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.

УДК 336.277

Т. А. ВЕНГЕР

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ БОРГОВОЇ КРИЗИ В ЄВРОПІ

Досліджено динаміку державного боргу в період фінансово-економічної кризи 2008–2011 рр. Проаналізовано основні заходи бюджетної консолідації, що здійснювалися країнами зони євро. Досліджено їхні соціальні наслідки для країн з найбільшим рівнем державного боргу.

The main anti-crisis measures justified by the European governments are analyzed in the paper. Social consequences of the fiscal consolidation are examined for the most indebted European countries.

Ключові слова: державний борг, боргова криза, бюджетна консолідація, Єврозона

Вступ. Фінансово-економічна криза 2008–2011 рр. обумовила необхідність активного державного втручання з метою протидії рецесії. Важелі фіскальної політики, які при цьому використовувались, потребували значних фінансових ресурсів, що викликало зростання обсягу державного боргу в більшості країн світу. Як наслідок, в умовах обмеженої ліквідності та песимістичних очікувань інвесторів економічна криза в низці країн з початково високим рівнем заборгованості переросла у боргову кризу, обумовивши необхідність бюджетної консолідації та, відповідно, скорочення соціальних витрат.

Метою статті є аналіз соціальних наслідків боргової кризи в країнах Євросоюзу з найбільшим рівнем державного боргу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти впливу державного боргу на економіку